

ACCESSUS AD DOMUM DEFUNCTI.

243. Omnibus paratis, ex ecclesia ad domum defuncti accedunt omnes bini, juniores ante seniores, composite incedentes, nihil cantantes, non autem colloquentes nec circumspicientes, sed potius Deum sub silentio pro defuncto deprecantes. Extra ecclesiam clerici caput bireto cooperiunt (1).

1° Procedunt confraternitates laicorum (2).

2° Clericus cum aqua benedicta et aspersione. Thuriferarii nullibi fit mentio in processione funerali, et proinde adhibendus non est. Si tamen alicubi adhiberi soleat, incedit ante crucem a latere ministri de aqua benedicta.

3° Cruciferarius cum imagine crucifixi ante se, ita ut hæc ipsi tergum vertat (3), medius inter duos ceroferarios cum candelabris et candelis accensis (4).

Unica crux in funeribus deferenda est, non obstante consuetudine etiam immemorabili (5), nempe ecclesie tumultantis, id est, illius ecclesie ad quam cadaver defertur, et in qua sepeliendum est; ita ut, si unius parochie defunctus in altera ecclesia parochiali sepeliendus sit, hujus posterioris, non autem propriae defuncti parochialis crux deferenda sit; et si defunctus non in ecclesia sua parochiali, sed in regulari tumulandus sit, tunc ecclesie regularis, non autem parochialis crux portanda sit: nisi tamen capitulum ecclesie cathedralis vel collegiate adfuerit; interveniente enim capitulo ecclesie cathedralis, sola ejus crux deferenda est privative quoad omnes alias (6), eique licet ecclesiam regularium ingredi cum propria cruce (7); absente autem capitulo ecclesie cathe-

(1) Cavalieri tom. 3, dec. 151, n. 3 et 4.

(2) Vid. Praxis Pontific. tom. 3, n. 214.

(3) S. R. C. 18 Maji 1675, n. 2580-2732, 1.

(4) De Conny liv. 2, ch. 21.

(5) S. R. C. 4 Aug. 1663, n. 2088-2235; 28 Ap. 1866, n. 5362, 1.

(6) S. R. C. 22 Nov. 1631, n. 789-936, 3; 6 Dec. 1631, n. 794-941; 28 Ap. 1866, n. 5362.

(7) S. R. C. 26 Januarii 1641, n. 1290; 8 Junii 1669, n. 2482.

dralis, et presente capitulo ecclesie collegiate, sola hujus crux præferenda est, sub qua omnes incedere debent (1). Si autem crux ecclesie cathedralis vel collegiate in processione funerali deferatur, infra exequias tamen et officium crux ecclesie adhibenda est.

4° Regulares (2).

5° Clerus sæcularis (3).

6° Celebrans, sive parochus, sive alius sacerdos (4), qui stolam defert, digniorem locum occupat, et omnes alios regulares et sæculares, ac etiam canonicos singulariter incedentes, præcedit, nisi capitulum cathedrale vel collegiale capitulariter interveniat. Capitulo cathedrali assistente, parochus seu qui ejus vicem gerit et stolam defert, incedit post omnes alios, et deinde post ipsum sequitur capitulum cathedrale (5). Idem fit capitulo collegiali assistente (6), nisi contraria adsit consuetudo (7).

« Canonicus, cui collata est cura animarum, si velit incedere in funeribus cum stola, et gerere personam parochi, » locum non habet inter canonicos; sed incedere debet uti » parochus ante capitulum cathedralis post cæteros presbyteros. Si autem velit interesse uti canonicus, stare debet » loco suæ receptionis, sed sine stola, deferenda hoc casu per » digniorem de capitulo » (8).

In funere defuncti extra parochiam præcedentia competit, non parochus loci ubi defunctus obiit, sed parochus domicili (9).

(1) S. R. C. 2 Jul. 1661, n. 1956-2103; 11 Ap. 1840, n. 4730-4877.

(2) Vid. Praxis Pontific. tom. 3, n. 215.

(3) Ibidem tom. 1, n. 114.

(4) S. R. C. 24 Oct. 1609, n. 269-416; 22 Aug. 1654, n. 1575-1722.

(5) S. R. C. 25 Jun. 1611, n. 295-442; 15 Sept. 1640, n. 1113-1260; 26 Mart. 1672, n. 2424-2576; 17 Dec. 1695, n. 3227-3376.

(6) S. R. C. 20 Nov. 1627, n. 564-711; 11 Ap. 1840, n. 4730-4877; 17 Jun. 1843, n. 4819-4965, 3.

(7) S. R. C. 2 Jul. 1661, n. 1956-2103; 21 Mart. 1705, n. 3566-3715; 2 Ap. 1707, n. 3618-3767.

(8) S. R. C. 24 Nov. 1691, n. 3101-3250; Moulart de sepultura c. 3, art. 2, § 3 ad III.

(9) S. R. C. 2 Jul. 1641, n. 1186-1333.

7° Alii quicumque, sive laici sive clerici in habitu ordinario et vulgari, qui funus associare volunt (1).

244. Cum ad domum defuncti pervenerint, processio eodem ordine mox ordinatur, ut dictum est: quod commode fieri potest, si primi incedentes, remotius a domo remanentes, sequentes ante se procedere sinant, et sic deinceps usque ad domum defuncti; et quando processio est ordinata et extensa, sistendo ad funus expectandum. Interea accenduntur cerei et intorticia. Celebrans cum deferente aquam benedictam et nonnullis aliis ingreditur domum seu locum, in quo jacet defunctus; et similiter cruciferarius cum ceroferariis ingredi potest, si locus permittat: ingressi ad feretrum se sistunt, celebrans ad pedes defuncti, a retro habens clericum cum aqua benedicta, crucifer inter ceroferarios ad caput, et reliqui circa feretrum. Si funus ante fores exponatur, ibidem eodem modo se sistunt. Si domus defuncti nimium distet, eadem servantur in loco, ad quem funeri occurritur.

Celebrans consistens ad funus, illud aspergit aqua benedicta, ter, in medio, a dextris et a sinistris, nihil dicens; et deinde mox alta voce inchoat antiphonam *Si iniquitates* (2), eandem non perficiendo, sed ea inchoata, subjungit psalmum *De profundis*; in cujus fine dicit in singulari numero *Requiem æternam dona ei*, et tunc totam repetit antiphonam: *Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit.*

245. Dictis precibus, funus effertur; et omnes procedunt ad ecclesiam, primo confraternitates laicorum, deinde, deferens aquam benedictam, et crucifer cum ceroferariis, qui a funere celerius, medii inter alios, procedunt, ut suo ordine ante clerum incedere possint; tum clerus regularis et sæcularis, eodem ordine quo venerunt; tandem celebrans præcedens feretrum luminibus stipatum; inde sequuntur alii funus comitantes, et pro defuncto sub silentio Deum rite deprecantes.

(1) S. R. C. 11 Nov. 1641, n. 1198-1345.

(2) Cavalieri tom. 3, dec. 160, n. 4.

Funus deferendum est, ut rituale præscribit, vel manibus vel super humeros. Si dignitas defuncti exigat, ut currus ipsum associet, vacui post cæteros funus comitantes subsequi possunt (1). Usus tamen tolerari potest, quo funus currui imponatur, atque parochus et clerus sacris vestibus induti erectaque cruce illud ducant: quia Ecclesiæ ritus jubet, fidelium cadavera, utcumque deferuntur, sive ad ecclesiam sive ad cœmeterium, semper a sacerdote esse associanda (2). « Laici cadaver, quolibet generis aut dignitatis titulo præditus ille fuerit, clerici ne deferant, sed laici. » quia, licet deferre mortuos sit opus pietatis et misericordiæ, est tamen simul actus servitutis, quem laicis a clericis præstari minus decet. Clericorum cadavera a laicis deferri possunt; laudabiliter tamen deferuntur a clericis ejusdem ordinis et qualitatis, cujus erat defunctus, vel ab inferioribus, si non per totam viam, saltem pro elatione e domo per aliquot passus, et iterum ad ingressum ecclesiæ, ut fraternæ charitatis inde appareat exemplum. Clerici feretrum deferentes, superpelliceo induti esse possunt, stola autem aliisve paramentis parati esse nequeunt (3). Minus decet, quod feminæ funus quamvis feminæ defunctæ deferant (4). In deferendo funere præstantissimi viri licet, ut aliquot nobiles fimbrias panni funebris apprehendant, sed hoc quoad ecclesiasticos, in funere etiam sacerdotis licet nobilis, prohibetur (5).

Cadavera recto tramite et via breviori ad ecclesiam deferenda sunt, dummodo via sit commoda et decens (6). Si difficultas excitetur, ad parochum spectat declarare, per quam viam sit incedendum (7).

246. Statim ac funus effertur, parochus de domo proce-

(1) Baruffaldus tit. 36, n. 97; Cavalieri tom. 3, dec. 158.

(2) S. R. C. 5 Mart. 1870, n. 5444; 15 Julii 1876, n. 5670.

(3) S. R. C. 22 Mart. 1862, n. 5318, 15.

(4) Baruffaldus tit. 34, n. 146; Cavalieri tom. 3, dec. 162, n. 3.

(5) S. R. C. 20 Sept. 1681, n. 2813-2962; 22 Mart. 1862, n. 5318, 15.

(6) S. R. C. 15 Sept. 1742, n. 3983-4132, 2; Cong. Ep. 11 Dec. 1615, apud Cavalieri tom. 3, dec. 132, qui plures exceptiones adducit.

(7) Lucius Ferraris *parochus* art. 3, n. 51.

dens (1) gravi voce intonat antiphonam *Exultabunt Domino*, quæ non duplicatur (2); cantores inchoant ps. *Miserere* (3); et si longitudo itineris postulaverit, dicuntur psalmi graduales, vel alii ex officio mortuorum. Hi psalmi devote, distincte, gravique voce recitantur, ad summum secundo tono Gregoriano cantantur (4), et in fine cujuslibet psalmi additur *Requiem æternam dona ei* in singulari numero. Nihil impedit per viam recitare psalmos, qui postea in officio defunctorum repetendi sunt, quia distinctæ sunt partes (5).

Ad ingressum ecclesiæ cessat cantus psalmi, concluditur cum versu *Requiem æternam dona ei*, et repetitur antiphona *Exultabunt Domino ossa humiliata*. Deinde ecclesiam ingressi, cantant responsorium *Subvenite Sancti Dei*, cantore incipiente, et clero alternatim respondente.

247. In Ecclesia clerici se dividunt in duas lineas, quarum una se constituit ex parte evangelii, et altera ex parte epistolæ; ita ut juniores cruci, et seniores seu digniores celebranti sint viciniore, et in eorum medio feretrum deponatur. Crucifer et celebrans se sistunt, ut dicetur n. 251. Funus non est aspergendum aqua benedicta, neque responsorium *Subvenite* cum oratione concludendum; sed feretro deposito et cantu finito, omnes discedunt præcedente cruciferario cum aliis, ut de processione dictum est, nisi nec officium defunctorum, nec missa dicenda sit, et absolutio immediate incipienda sit; aut nisi officium defunctorum, missa et absolutio ad aliam horam differantur, in quo ultimo casu post responsorium *Subvenite* addi possunt *Kyrie eleison. Pater noster, oratio, Absolve* cum aspersione (6).

Not. crucem non esse statuendam et relinquendam ad feretrum, dum divina peraguntur officia, sed præferendam clero,

(1) S. R. C. 21 Mart. 1671, 2386-2538.

(2) Bauldry p. 3, c. 15, n. 5.

(3) S. R. C. 1 Dec. 1742, n. 3984-4133.

(4) Baruffaldus tit. 36, n. 88; Cavalieri tom. 3, dec. 165, X.

(5) Cavalieri ibid. IV et seq.

(6) S. R. C. 7 Sept. 1850, n. 5148.

dum ad chorum vel sacristiam pergit, et iterum præferendam, dum post missam ad feretrum pro absoluteione accedit, prout rubricæ præscribunt (1).

DISPOSITIO FERETRI EJUSQUE ORNATUS, ATQUE OFFICIUM EXEQUIALE IN ECCLESIA.

248. Feretrum deponendum est : 1° in medio ecclesiæ absque exceptione personarum, quia rituale non distinguit, et cæremoniale Ep. (2) idem pro feretro defuncti Episcopi præscribit. Si in medio ecclesiæ aliquod adsit impedimentum, vel consuetudo sit contraria, in oratoriis vel capellis laterilibus collocari potest (3). 2° Deponi potest super pavementum vel super lugubrem machinam pro loci consuetudine. 3° Ita ponendum est, ut si sit corpus laici vel clerici inferioris sacerdote, quacumque dignitate effulserit, sit pedibus versus altare majus, vel si deponatur in oratorio aut capella, cum pedibus versis ad ejus altare; si autem sit corpus presbyteri, habeat caput versus altare.

In circuitu feretri ponuntur cerei accensi in scamnis cum foraminibus vel super candelabra ferrea aut lignea nigro colore picta. Fas autem non est uti candelabris, quæ adhibentur in altari vel ad ornatum ecclesiæ (4).

Feretrum cooperiri solet panno. Hic pannus nigri semper coloris esse debet, et non albi, neque super feretrum virginum (5). Medium ejus insignitur signo crucis (6) albi colo-

(1) Cavalieri tom. 3, dec. 173 ad 5, et 240 ad 5.

(2) Lib. 2, c. 38, n. 25.

(3) Baruffaldus tit. 36, n. 131.

(4) Martinucci lib. 4, c. 9, n. 1; Cuppinus anno 1766, n. 5.

(5) Tom. 1, n. 149.

(6) Castaldus lib. 2, s. 9, c. 5, n. 3.

ris (1), vel satius rubri (2). Si hæc crux albi vel rubri esse possit coloris, non videtur ratio, cur etiam esse non possit coloris flavi, sicut in his locis communiter fieri solet. In panno imagines mortuorum inseri, aut flammæ depingi possunt.

Insignia quoque honorifica gradus et dignitatis defuncti ad latera vel ad pedes defuncti apponi possunt, sicut etiam stemmata gentilitia e feretro pendentia; signa autem cujuscumque societatis ab Ecclesia damnatæ ulli feretro superimponi non licet (3). Pallia vel alia altaris ornamenta ad ornatum feretri vel tumbæ per rituale Romanum adhiberi prohibentur; et hæc prohibitio multo magis ad manipulos et stolas, aliaque sacrorum ministrorum paramenta extensa censenda est (4). Cum autem hæc ad ornatum feretri adhiberi tantum prohibeantur; in sepultura clericorum insignia ordinis quo insigniti sunt, apponi possunt, non ad ornandum feretrum, sed ad dignitatem defuncti demonstrandam, v. g. biretum, stola nigra vel violacea (5).

Baldachinum in exequiis pro Episcopo, vel Cardinali, vel etiam pro Summo Pontifice, tum præsentem quam absentem corpore, super defunctum aut castrum doloris neque ponendum neque deferendum est, et consuetudo, si adsit, uti abusus eliminanda est (6).

In pluribus locis corona super feretrum virginum in signum integritatis carnis et virginitatis imponi solet: hoc fit præter rubricas, quæ id honoris signum tantum tribuunt parvulis ante usum rationis defunctis; probatur tamen a Baruff-

(1) S. Carolus Instruct. fab. eccl. lib. 2, p. 2, de suppellectile off. funeral.; Favrel p. 4, ch. 12, n. 5.

(2) Cavalieri tom. 3, cap. 18, n. 5; Merati p. 2, tit. 13, n. 8; Bissus lit. I, n. 84.

(3) Statuta diœc. Mechl. 1872, n. 355.

(4) Cavalieri loco cit. n. 6.

(5) Gardellini ad dec. 4386-4536, 13; Cavalieri loco cit. n. 7; Baruffaldus tit. 34, n. 62.

(6) S. R. C. 4 Julii 1879, n. 5789.

faldo (1) et Catalano (2) in quacumque ætate quamvis decrepita decesserint, dummodo notum sit, hujusmodi defunctos a conjugio matrimoniali abstinuisse, et a vinculo solutos usque ad mortem perseverasse; tales enim personæ, cujuscumque generis sint, præsumuntur esse virgines; atque ideo laureola virginali ornari possunt: nam virginitas est qualitas naturalis, quæ hominem sequitur, ideoque præsumi debet: juxta Cavalieri tamen (3) hæc consuetudo pluribus inconvenientiis manet obnoxia, et certo tribui nequit illis, qui per notorium peccatum integritatem carnis amiserunt (4).

249. Deposito feretro, statim, nisi quid impediatur, ut dictum est n. 237, dicitur officium defunctorum. Adeoque, licet alicubi pridie vel mane ante exequias cantari soleat, melius tamen præsentibus corpore et amicis recitatur, ut majori devotione dicatur, et plurium suffragio defunctus juvetur. Sacerdos, qui stolam et pluviale ad funus in ecclesiam deferendum assumpsit, stolam et pluviale infra officium defunctorum retinere potest (5). In fine laudum, dicta oratione, non adduntur versus *Requiem æternam*, nec *Requiescant*, sive missa sequatur, sive hac omissa mox ad absolutionem procedatur (6), quia hi versus, qui deserviunt ad ultimum vale defunctis, in finem precum reservandi sunt.

Circa finem officii, sive dum dicuntur laudes, sacerdos cum ministris paratur ad celebrandam missam solemnem, modo alius sacerdos in choro adsit, qui in fine laudum orationem cum versibus dicturus est, qui si desit, celebrans expectat, donec orationem in fine laudum dixerit.

Sacerdos, qui funus ad ecclesiam adducit, alius esse potest; unus autem et idem missam celebrare, et deinde absolutionem

(1) Tit. 40, n. 8.

(2) In Rit. tit. 6, c. 7, § 1, n. 2.

(3) Tom. 3, c. 16, n. 5, 6, 7.

(4) In statutis diœc. Mechl. 1872, n. 355 statuitur pannum album et coronam imponi non posse, nisi feretro parvulorum.

(5) S. R. C. 12 Aug. 1854, n. 5208, 4.

(6) Cavalieri tom. 3, dec. 16, n. 14, et dec. 172, n. 1.

peragere debet (1), nisi absolutionem faciat Episcopus, etiam non ordinarius (2).

Si habenda sit oratio funebris, hæc fit finita missa ante absolutionem (3).

ABSOLUTIO AD FERETRUM.

250. Finita missa, celebrans, diaconus et subdiaconus post lectum evangelium s. Joannis, debita ante medium altaris facta reverentia, descendunt per gradus laterales in planum ad cornu epistolæ (4), ubi omnes deponunt manipulum, et celebrans etiam casulam, quæ omnia deponuntur super scammum vel super credentiam vel in alio loco opportuno, et eo deficiente super altare (5). Celebrans accipit pluviale nigrum, et in ejus defectu manet sine casula et manipulo in alba et stola transversa; hoc autem casu diaconus et subdiaconus etiam dalmaticam deponunt. Deinde celebrans cum diacono a sinistris, ad planum ante medium altaris accedit, ibique debitam facit reverentiam, ut in accessu ad altare; subdiaconus, post depositum suum manipulum, sine bireto, crucem accipit, et medius inter duos ceroferarios cum candelis accensis, sine ulla reverentia faciendâ, accedit ante medium altaris, et se sistit in loco remoto; thuriferarius etiam et alius acolythus de aqua benedicta et rituali, cum debita reverentia ad medium post subdiaconum accedunt, omnes faciem ad altare vertentes, donec discedunt.

Cum omnes debitam altari reverentiam fecerint, exceptis crucifero et ceroferariis, qui non genuflectunt, nec se inclinant, procedunt ad feretrum: 1° thuriferarius cum thuribulo

- (1) S. R. C. 12 Aug. 1854, n. 5208, 13, et 21 Jul. 1855, n. 5221, 3 et 4.
 (2) S. R. C. 4 Sept. 1875, n. 5625; 25 Sept. 1875, n. 5637, VII.
 (3) Vid. tom. 2, n. 2.
 (4) Rub. missalis in ritu celeb. tit. 13; S. R. C. 7 Sept. 1861, n. 5315, VI.
 (5) Merati tom. I, p. 2, tit. 13, n. 19.

in dextra et navicula incensi in sinistra, habens a sinistris acolythum cum aqua benedicta et rituali; 2° subdiaconus medius inter ceroferarios, cum cruce, cujus imago ipsi tergum vertat; 3° omnes alii clerici cum candelis accensis, bini, incipiendo a junioribus; 4° celebrans cum diacono a sinistris, pluviale non elevante: si adsint assistens (1) et cæremoniarius, assistens a dextris celebrantis incedit, et cæremoniarius ante celebrantem, nisi, ut hic aditum aperire possit, necesse sit, ut ante omnes incedat: si celebrans pluviali non utatur, diaconus ante eundem incedit. Celebrans et ministri parati præter subdiaconum cruciferum capite tecto, et reliqui omnes detecto procedunt.

251. Cum ad feretrum pervenerunt, thuriferarius, acolythus cum aqua benedicta et cæremoniarius manent a parte epistolæ inter feretrum et altare; subdiaconus cum ceroferariis per partem evangelii progrediendo, se sistit ad caput defuncti, medius inter ceroferarios, ita ut sit inter feretrum et portam ecclesiæ, facie conversa ad feretrum, et relicto commodo spatio celebranti et diacono transituris; celebrans se sistit ad pedes defuncti, inter altare et feretrum, aliquantulum versus cornu epistolæ, ne altari tergum directe vertat et ut crucem subdiaconi respiciat. Diaconus stat a sinistris celebrantis, et prope eum a retro thuriferarius et acolythus cum aqua benedicta. Reliqui clerici ab utraque parte feretri se constituunt, ita ut omnes faciem versus illud vertant, juniores cruci et digniores celebranti sint viciniore, et commodum celebranti et diacono transituris spatium relinquunt. Hæc dispositio expresse in rubricis præscribitur (2). Quæ positio servanda sit in absolutione corporis defuncti sacerdotis dicetur n. 261, et corpore absente n. 266.

Cantores superpelliceis induti, stant cum aliis clericis in circuitu feretri. Rituale autem non admittit cantores pluvia-

- (1) Rituale Rom. tit. VI, cap. 3, n. 7.
 (2) Missal. ritus celebr. miss. tit. XIII, n. 4; Rit. Rom. de exequiis; Cærem. Ep. lib. 2, cap. XI, n. 15 et 24; S. R. C. 2 Jul. 1661, n. 1968-2115; 3 Sept. 1746, n. 4034-4183, 2; et ita rubricistæ omnes.

libus indutos. Si iis tamen induantur, equidem stare nequeunt ad cornu evangelii, sicut celebrans ad cornu epistolæ, quia tunc locum principalem occuparent; neque se sistere possunt a dextris et sinistris celebrantis; si autem in hoc casu locus specialis iisdem assignandus sit, juxta Cæremionale S. Rom. Ecclesiæ sunt seu stant post cruciferum (1).

Si absolutio facienda sit in choro, vel juxta seu ante chorum, forte opus non est, ut clerici de choro procedant (2).

252. Omnibus sic constitutis, celebrans et ministri parati caput detegunt, et stant detecto capite sub tota absoluteione, biretis ministro traditis; atque celebrans junctis manibus sine *Oremus* dicit orationem *Non intres*, vel alta voce recitando vel in tono feriali collectarum cantando. In hac oratione verba *cum servo tuo* mutanda non sunt, sed semper in genere masculino et in singulari recitanda, quamvis pro muliere aut pro pluribus fiant exequiæ (3). Sub hac oratione assistens, si adsit, librum tenet coram celebrante; si ille non adsit, eum tenet diaconus juxta missale (4); et si diaconus etiam desit, eum tenet acolythus seu clericus, ut hoc loco in rituali notatur.

Finita prædicta oratione, clerus circumstans cantat responsorium, quod celebrans vel alternatim cum diacono submissa voce recitare, vel simul cum choro cantare potest. Circa finem responsorii, ita ut ante *Kyrie eleison* omnia sint parata, diaconus et thuriferarius cum debitis reverentiis cruci et altari faciendis, ad dextram celebrantis accedunt; diaconus incensum sine osculis ministrat, et dicit *Benedicite Pater reverende*; et celebrans ter thure imposito, illud more solito benedicit, dicens *Ab illo benedicaris*. Deinde diaconus recedit ad sinistram, vel manet a dextris celebrantis, ut ei præsto sit.

(1) Lib. 1, de exequiis Cardinalium.

(2) Bauldry p. 3, c. 14, n. 3; Merati p. 2, tit. 13, n. 22.

(3) S. R. C. 13 Aug. 1697, n. 3292-3441; 21 Jan. 1741, n. 3956-4105; Vid. Cavalieri tom. 3, dec. 174, n. 9.

(4) In ritu celeb. m. tit. 13.

253. Cantato ultimo *Kyrie eleison*, celebrans cantat seu dicit alta voce *Pater noster*, sub aspersione et incensatione secreto prosequens *qui es in cælis* usque ad *et ne nos inducas* exclusive, sicut etiam reliqui orationem hanc secreto prosequuntur. Dicto *Pater noster*, celebrans accipit aspersorium a diacono, qui sine osculis illud ministrat; et sinistra manu super pectus posita, cum diacono debitam facit reverentiam, prius cruci ex adverso stanti, ex cujus conspectu recedit (1), et deinde altari ante quod transit (2); tum feretrum circuit, præcedente cæremoniario, si adsit, et comitante diacono a dextris ac elevante anteriorem pluvialis fimbriam, incedens a parte feretri, quæ est dextra respectu sui stantis versus illud; et interea illud aspergit, non in capite nec in fine feretri, sed a parte laterali, ter in parte dextra, 1º in initio lateris dextri, 2º in medio, 3º in fine lateris, absque aliqua inclinatione et semper procedendo; tum transiens ante crucem, se totaliter cum diacono ad illam convertit, eique debitam facit reverentiam. Deinde reversus ad feretrum, illud eodem modo ab altera parte laterali ter aspergit. Redux ad locum, unde discesserat, reddit aspersorium diacono, qui illud tradit ministro, et statim thuribulum sine osculis celebranti ministrat. Tum celebrans cum diacono eodem modo comitante, facta debita reverentia altari, ante quod transit, non autem cruci ex adverso stanti, quia ex ejus conspectu non discedit, sed continuo ad incensandum procedit (3), circuit feretrum, eodem modo illud ter ab utraque parte laterali incensans, cum debita reverentia cruci facienda, dum ante illam transit; reversus ad pristinum locum paulo versus cornu epistolæ, thuribulum diacono reddit, et cum eodem reverentiam debitam facit altari, et deinde cruci ex adverso stanti. Si inter aspergendum et incensandum tabernaculum ss. Sacramenti transeat, genuflectit, uti in rituali præscribitur.

(1) Rituale, tit. VI, cap. 3, n. 10.

(2) Missale in ritu celeb. tit. 13.

(3) Cavalieri tom. 3, dec. 174, n. 18.